

SOLIQLARNING MOHIYATI VA AHAMIYATI

Anvarov Alisher Xaybulloyevich

Soliq siyosati va ma'murchiligi mutaxassisligi Surxondaryo viloyati soliq boshqarmasi
o'rinbosari Tel: +99-891-903-67-56

A.A. Bozorov i.f.d. ilmiy maslahatchi Soliq qo'mitasi huzuridagi Fiskal instituti

Annotatsiya. Soliqlar byudjetga tushadigan va Qonun bilan belgilangan majburiy to'lovlarni ifodalovchi munosabatlardir. Bu munosabatlar soliq to'lovchilar (huquqiy va jismoniy shaxslar) bilan davlat o'rtasida yuz beradi. Soliq to'g'risidagi qonunlar Oliy majlis tomonidan qabul qilinadi. Soliqlar milliy daromadni taqsimlash va qayta taqsimlash jarayonida uning bir qismini davlat ixtiyoriga olish shaklidir. Soliq davlatning markazlashgan pul fondi (davlat budjeti)ni tashkil etishning asosiy vositasi hisoblanadi. Soliqlarning majburiyligi Oliy majlis tomonidan qabul qilingan qonunlarda huquqiy jihatdan mustahkamlab qo'yiladi. Soliqlarni eng, avvalo, davlatning ijtimoiy zarur vazifalarini moliyaviy mablag'lar bilan ta'minlash zarurligi keltirib chiqaradi.

Abstract. Taxes are relationships that fall into the budget and represent mandatory payments established by law. This relationship takes place between taxpayers (legal entities and individuals) and the state. Tax laws are passed by the Supreme Assembly. Taxes are a form of appropriation of a part of the national income in the process of distribution and redistribution. Tax is the main means of organizing the centralized money fund (state budget) of the state. Obligation of taxes is legally established in the laws adopted by the Supreme Assembly. First of all, taxation is caused by the need to provide the necessary social tasks of the state with financial resources

Kalit so'zlar. Soliqsiz to'lovlar. Mehnat bandlik fondi. Pensiya fondi. Korxonalar, birlashmalar, tashkilotlar. Ijtimoiy sug'urta fondi. Davlat byudjeti.

Keywords. Tax-free payments. Employment fund. Pension fund. Enterprise, association, organization. Social insurance fund. State budget.

Davlat oldida turgan vazifalar quyidagilardan iboratdir: aholining kam ta'minlangan tabaqalarni (talabalar, nafaqaxo'rlar, nogironlar va boshqalar)ni ijtimoiy himoya qilish; mamlakat mudofasini ta'minlash; mamlakat fuqarolarining tinch mehnat qilish va erkin yashash muhofazasini ta'minlash; mamlakat ichida uzluksiz ijtimoiy, madaniy tadbirlarni

(maorif, sog'iqliqni saqlash, madaniyat, ijtimoiy ta'minot va boshqalar) amalga oshirish; xorijiy mamlakatlar bilan iqtisodiy, madaniy, siyosiy aloqalarni o'rnatish; bozor infrastrukturasi yaratish, boshqa tadbirlar va ishlarni amalga oshirish.

Bunday vazifalarni amalga oshirish uchun nihoyatda ko'p moliyaviy resurslar talab etiladi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida bu resurslar soliqlar va yig'img'lar orqali tashkil topadi. Soliqlarning mohiyati soliq voqeligini, ya'ni soliq va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarni ifodalash zarur. Soliqlar huquqiy normalarda ifodalansada, mazmunan iqtisodiy, moliyaviy kategoriyadir. Soliqlar doimiy takrorlanib turadigan moliyaviy voqelik, aniqrog'i pul munosabatlari ko'rinishida bo'ladi. Ana shu pul munosabatlarining mazmunini ochish orqali soliqlar mohiyati ochiladi. Soliq mohiyatini ochish davlat bilan soliq to'lovchilar o'rtasidagi obyektiv pul munosabatlarini harakatini o'rganish bilan amalga oshiriladi. Soliqlar hamma pul munosabatlarini emas, balki soliq obyektlari bo'lmish daromad, qiymatni taqsimlash, qayta taqsimlashdagi pul munosabatlarini bildiradi.

Soliqlarning mohiyatini ochishda ularning eng, avvalo, majburiy to'lovlar ekanligi ko'p iqtisodchilar tomonidan ko'rsatiladi. To'g'ri, soliq munosabatlarida majburiylik mavjud, bu majburiylik demokratiyaning oliy timsoli bo'lmish parlament qarori, qonun bilan kiritiladi, davlatning qat'iy talabi e'tiborga olinadi. Demak, soliqlardagi majburiylik huquqiy demokratik me'yorlar asosida kiritiladi. Soliqlar, o'z mohiyatidan kelib chiqib uzoq yillarga mo'ljallangan majburiylik munosabatlarini ifodalaydi. Soliqlar pul munosabatlarini ifoda etib, bu munosabatlarning bir tomonida davlat va ikkinchi tomonida soliq to'lovchilar ya'ni, korxonalar, birlashmalar, tashkilotlar va aholi turadi. Shu munosabatlarni tashkil qilishni davlat o'z qo'lga olgan, chunki soliqlar byudjetga daromad bo'lib tushadi, soliq to'lovchilar uchun xarajat bo'ladi.

Odatda, bu ish to'lovchilar uchun norozilikni tuqdirishi tabiiy. Lekin davlat bilan soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatni xalq saylagan noiblar Oliy Majlisda Qonun asosida hal qilib beradilar. Shu bilan soliq to'lovchilarning roziligi olingan hisoblanadi. Shuning uchun ham bozor iqtisodiyotiga o'tgan mamlakatlarda budjetga to'lovlar asosan soliq ko'rinishida bo'ladi. Bunday holatda har qanday ishbilarmon ilgari qanday soliqlar to'lashligini biladi va ularning o'zgarishligiga ishonadi. Ana shunday sharoit yaratilgandan so'ng bizning respublikamizga ham xorijiy ishbilarmonlar kela boshladi.

Bizning respublikamizda ular uchun soliq bo'yicha qulay sharoitlar yaratilgan. Soliqlar obyektiv taqsimlash munosabatlari orqali ijtimoiy ishlab chiqarishning hamma jabhalariga

taalluqli bo'ladi va ishlab chiqarish munosabatlariga aylanadi. Shunday ekan, ular iqtisodiy bazisni ifodalaydi. Shuning uchun soliqlardan ishlab chiqarishni rag'batlantirish, tovar ishlab chiqarish va iste'molni ko'paytirish yoki ba'zi holatlarda kerak bo'lsa cheklash maqsadida foydalanish mumkin. Soliqlar faqat davlatniki bo'lganidan ular markazlashgan pul fondiga (budjetga) tushadi. Boshqa fondlarga tushishi ham maqsadga muvofiq bo'lishi mumkin.

Bizning respublikamizda hamma soliqlar umumiy fondga tushadi. Undan davlat asosan ijtimoiy himoya va boshqa ijtimoiy zaruriy maqsadlarda foydalanadi. Soliqlar faqat byudjetga tushadigan majburiy to'lov bo'lib, davlat bilan soliq to'lovchilar o'ttasidagi iqtisodiy, ijtimoiy, demokratik taqsimlash munosabatlaridir. Shunday qilib, aytish mumkinki, soliqlar — bu davlat sarf-xarajatlarini asosiy manbasi bo'lib, u bozor munosabatlari sharoitida iqtisodiyotni tartibga solishning asosiy dastagi hisoblanadi. Soliqlar faqat davlatniki bo'lganidan ular markazlashgan pul fondiga (budjetga) tushadi. Boshqa fondlarga tushishi ham maqsadga muvofiq bo'lishi mumkin. Bizning respublikamizda hamma soliqlar umumiy fondga tushadi. Undan davlat asosan ijtimoiy himoya va boshqa ijtimoiy zaruriy maqsadlarda foydalanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Н.Г.Иванова. Казначевская система исполнения Бюджетов.-Санкт-Петербург: Питер. 2001.-200-с.
2. Yo'ldoshev M., Tursunov Y.Moliya huquqi. T.; Mehnat. 1999.
3. Yo'ldoshev M., Tursunov Y.Soliq huquqi. T.; Moliya. 2000.212-b.
4. Yo'ldoshev O.T.Davlat budjetining daromadlar va xarajatlar tarkibida jiddiy va ijodiy siljishlar yuz berdi. Soliq va bojxona xab.1996.
5. Malikov T.S.Moliyaviy qaror q. Q. asoslari T.: Sharq 1999. 64-b.
6. Malikov T.S. Soliqlar va soliqqa tortishning dolzarb masalalari T.; Adliya. 2002.-204-b.
7. А.Г. Наговитшин. Бюджетная политека. М.:Инфра. 2000.
8. З.Х.Суроджидинова. Управление государственного финан- сирование. Текст лекции. Т.: ТФИ. 2001.94-с.
9. Toshmurodova B. Soliqlar vositada iqtisodiyotni boshqarish mehanizmi. T.; Yangi asr avlodi. 2002.-128-b.
10. Xvan L.B.Soliq huquqi. T.: Konsauditinform. 2001.-656-b.